

מגזין הפקולטה למשפטים
ע"ש בוכמן באוניברסיטת תל אביב
פסח תשע"ח
מרץ 2018

דֵּה יוֹרָה

עבדים היינו עבדים עודם

ד"ר הילה שמיר
רותמת את זכויות
העובדים למלחמה
בסחר בבני אדם

סדר דין מקוצר

פרסים, כנסים, משלחות
ואמנויות המשפט:
כל החדשות החמות בפקולטה!

אבירי זכויות בעלי החיים

לראשונה בישראל: קליניקה
אקדמית משפטית תגן על
זכויות בעלי חיים

הכירו את המרצים החדשים!

פרופ' יורם דנציגר מגיע
אלינו מבית המשפט
העליון, וד"ר קובי קסטיאל
מאוניברסיטת הרווארד.
ברוכים הבאים!

בית המשפט! נא לקום תלמידים!

המשפטים המבוזבזים
תופסים חלק הולך וגדל
בתכנית הלימודים

10

הקלינאים למען בעלי החיים

4

חדשות הפקולטה, בקצרה

חונכת התכנית לאמנויות המשפט, שלל פרסים לחברי הסגל, ועידה בין-לאומית של הקליניקות, משלחת סטודנטים ל-WIPO ומלגות הנשיא לשלושה תלמידי מחקר מצטיינים.

14

עובדים כסחורה

מחקר חדש עומד לשנות את כל מה שחשבנו על סחר בבני אדם

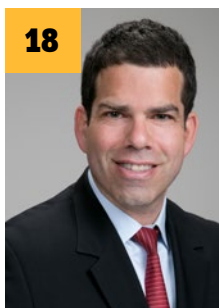
12

בית המשפט! המשפטים המבוים צוברים תאוצה

21

קורס התנסותי מבוקש מספק היכרות עם הפרקליטות

18

ברוכים הבאים! הכירו את שני חברי הסגל החדשים

חדש על המדף! מפרסומי כתבי העת וסדרות הספרים של הפקולטה

הפקולטה למשפטים
ע"ש בוכמן
אוניברסיטת תל אביב

www.law.tau.ac.il
טל: 03-6407257
לתגובות והצעות:
deanlaw@post.tau.ac.il
עקבו אחרינו ב

דה-יורה
מגזין הפקולטה למשפטים ע"ש
בוכמן באוניברסיטת תל אביב
עריכה: ג'ודי כרימנס
עיצוב גרפי: רקפת עובד

Save the Date

אירועים קרובים בפקולטה למשפטים

9.4 <

התכנית לחינוך משפטי קליני ע"ש אלגה צגלה מארחת כנס השקת הקליניקה לצדק סביבתי והגנה על זכויות בעלי חיים ורווחתם "לפתוח את הכלוב - הכרה בבעלי חיים כבעל אישיות משפטית". הנאום המרכזי: עו"ד סטיב וייז, מייסד ונשיא The Nonhuman Rights Project.

16:00 – 18:00. אולם כס המשפט ע"ש מלכה ברנדה.

16.4 <

כתב העת "מעשי משפט" מארח ערב עיון לרגל פרסום כרך ט(1): החינוך המשפטי: בין הכשרה, חינוך וחניכה. 17:30. חדר כנסים ע"ש סוניה ואדוארד קוסוי (307), בנין טרובוביץ', קומה ג.

22.4 <

המכון למשפט והיסטוריה ע"ש קרן דייויד ברג מארח השקת ספה:

Emptied Lands – A Legal Geography of Bedouin Rights in the Negev

מאת אלכסנדר (סנדי) קדר, אחמד אמארה ואורן יפתחאל. 18:00. חדר כנסים ע"ש סוניה ואדוארד קוסוי (307), בנין טרובוביץ', קומה ג.

23.4 <

המשפט המבוים השנתי בנושא "השימוש בעבר מיני כראיה להסכמה" מנחה אקדמי: ד"ר עמית פונדק. הרכב השופטים: ד"ר יורם דניצג, לשעבר שופט בית המשפט העליון, השופט רם וינוגרד, שופט בית המשפט המחוזי ירושלים ופרופ' טליה פישא. 18:00. אולם כס המשפט ע"ש מלכה ברנדה.

25.4 <

המכון לחקר המשפט הפלילי ע"ש פרופ' רפאל טאובנשלאג, המכון למשפט והיסטוריה ע"ש קרן דייויד ברג והפקולטה למשפטים באוני' העברית

26.4 <

מכון ש. הורוביץ לקניין רוחני לזכר ד"ר אמנון גולדנברג מארח שולחן עגול בנושא היבטי הקניין הרוחני של מדפסות תלת-מימד. 16:00. חדר כנסים ע"ש סוניה ואדוארד קוסוי (307), בנין טרובוביץ', קומה ג.

29.4 <

המכון למשפט והיסטוריה ע"ש קרן דייויד ברג מארח השקת ספה:

How India Became Democratic: Citizenship and the Making of the Universal Franchise

מאת ארנית שני. 18:00. חדר כנסים ע"ש סוניה ואדוארד קוסוי (307), בנין טרובוביץ', קומה ג.

17.5 <

מכון ש. הורוביץ לקניין רוחני לזכר ד"ר אמנון גולדנברג מארח השקת ספה:

Non-Conventional Copyright

בעריכת Enrico Bonadio & Nicola Lucchi משתתפים: פרופ' מייקל מדיסון (אונ' פיטסבורג), פרופ' אפרת שהם (המכללה האקדמית אשקלון), ד"ר מיכל שור עופרי (האוני' העברית), וד"ר אלדר הבר (אונ' חיפה). 17:00. חדר כנסים ע"ש סוניה ואדוארד קוסוי (307), בנין טרובוביץ', קומה ג.

7.6 <

מרכז אדמונד י. ספרא לאתיקה מארח השקת ספה: The Law of Good People

מאת יובל פלדמן. 16:00. חדר כנסים ע"ש סוניה ואדוארד קוסוי (307), בנין טרובוביץ', קומה ג.

דבר הדקאן, לפתח מגזין פסח של הפקולטה

מהווה תוספת כח משמעותית למערך ההוראה של הפקולטה וליוקרתה. חבר הסגל החדש הנוסף הוא ד"ר קובי קסטיאל אשר מגיע אלינו היישר מבית הספר למשפטים באוניברסיטת הרווארד ואנו מקבלים אותו בברכה ובזרועות פתוחות וממליצים בחום לקרוא את הריאיון המרתק עמו, במגזין זה.

בהזדמנות זו, אני מבקש להודות לשתי חברות הסגל המנהלי אשר פורשות לגמלאות לאחר שנים של עבודה מסורה למען הפקולטה. רודה דוידיאן מסיימת 40 שנים בשירות החינוך המשפטי כמנהלת הספרייה למשפטים ע"ש דיויד י. לייט. רודה הדריכה דורות של סטודנטים, סטודנטיות, ספרנים וספרניות ויצרה סביבת למידה מזמינה, עדכנית ונעימה, אשר תוסיף ותתפתח על בסיס היסודות החשובים שהניחה. לאה לינדר, מזכירת הסטודנטים מסבירת הפנים, אשר סייעה, עודדה ותמכה באלפי סטודנטים לאורך שנותיה בפקולטה, פרשה אף היא לגמלאות, ואנו נפרדים ממנה ומהחיוך הבלתי נשכח, עם צביטה בלב.

המגזין שלפניכם גדוש בחדשות וכתבות ממגוון הפעילויות בין כתלי הפקולטה. למשל, תחום פעילותה של הקליניקה לצדק סביבתי התרחב לאחרונה ומכסה כעת גם הגנה על זכויות בעלי חיים וחידוש מרענן זה זוכה כאן לכתבה ראשונה. בנוסף, תמצאו כתבה על הרחבת קשת ההזדמנויות העומדות בפני הסטודנטים ללמידה באמצעות השתתפות במשפטים מבוים, כחלק ממאמצינו להעשיר את תכנית הלימודים בתכנים חדשים ודרכי הוראה חדשות, והקניית כישורים מעשיים עוד במהלך הלימודים. לצד המשפטים המבוים, הוספו השנה עוד קורסים המספקים למידה התנסותית וזו סיבה מצוינת לכתבה על אחד הקורסים הבולטים בתחום זה בפקולטה, בשיתוף הפרקליטות - "הפרקליטות בעשייה".

אני מקווה שהטעימה שמספק המגזין מהנעשה בפקולטה תעורר בכם עניין וסקרנות ומודה לכם על היותכם חלק מקהילת הפקולטה הגדולה והתומכת. **אני מאחל לכם קריאה מהנה וחג פסח שמח לכם ולבני משפחותיכם.**

שלכם,

פרופ' שרון חנס, דקאן

אנו מתכבדים לשלוח אליכם את מגזין הפקולטה למשפטים ע"ש בוכמן באוניברסיטת תל אביב. המגזין מופק פעמיים בשנה, בראש השנה ובפסח, בעברית ובאנגלית, וסוקר בהרחבה מקצת מההתפתחויות והחידושים בפקולטה, מתוך מגוון פעילות רחב ועשיר.

ההצלחה של בוגרינו, לאורך השנים, מהווה את אחד ממקורות גאוותנו ומדגישה את המובילות של הפקולטה כמוסד הלימודים הבכיר בישראל בתחום המשפט. אנו שמחים לברך את השופט עופר גרוסקופף, בוגר הפקולטה, חבר סגל וסגן הדקאן לשעבר, על מינויו לבית המשפט העליון. השופט גרוסקופף מצטרף לבוגרים הנוספים שלנו בבית המשפט העליון - נשיאת בית המשפט העליון אסתר חיות, המשנה לנשיאה, השופט חנן מלצר, השופטת דפנה ברק-ארז, לשעבר דקאן הפקולטה והשופטים עוזי פוגלמן, ג'ורג' קרא וענת ברון. הישגי בוגרינו הרבים, במערכות המשפט, בפרקליטות, בסניגוריה הציבורית, בפרקטיקה ובאקדמיה, מהווים מודל לחיקוי ומקור השראה לתלמידי הפקולטה בהווה ובעתיד.

פתיחת הסמסטר השני בפקולטה לוותה בשינויים משמעותיים בסגל. ד"ר הילה שמיר, סגנית הדקאן לעניינים אקדמיים, פרשה מכהונתה על מנת לעמוד בראש פרויקט המחקר עליו זכתה במענק המכובד והיוקרתי של המועצה האירופית למחקר לשנת 2017, ואת מקומה ימלא פרופ' איסי רוזן-צבי. אני מאחל לשניהם הצלחה רבה במשימות החשובות העומדות בפניהם ומשוכנע כי הם יעשו חיל בתפקידיהם החדשים. לפרויקט המחקר המיוחד של ד"ר הילה שמיר, על יישום גישות מתחום דיני העבודה לסחר בבני אדם, מוקדשת גם כתבת השער של מגזין זה.

בנוסף, אני מבשר על הצטרפותם של שני חברי סגל חדשים, אף הם בוגרים שלנו, אשר כישוריהם יוצאי הדופן מחזקים וממחישים את מחויבותנו למצוינות בהוראה ובמחקר. אנו שמחים מאוד על ששופט בית המשפט העליון לשעבר, יורם דנציגר, מצטרף לסגל ההוראה של הפקולטה. פרופ' דנציגר

עופר נמרודי, בוגר הפקולטה ומנכ"ל חברת הכשרת הישוב, נותנת החסות לתכנית החדשה לאמנויות המשפט, בערב השקתה, לצד מנהלת התכנית, שופטת בית המשפט המחוזי בתל אביב לשעבר, ד"ר דפנה אבניאלי.

השקנו! התכנית לאמנויות המשפט יצאה לדרך

שלוש כיתות האמן הראשונות עוסקות בתחומים בעלי חשיבות אקטואלית גבוהה לפרקטיקה: **הכשרת מגשרים, הכשרת בוררים וניהול מו"מ עסקי**. הכיתות מועברות ע"י שופטים, עורכי דין בכירים ומרצים מובילים מהאקדמיה ומהעולם העסקי.

מסבירה מנהלת התכנית, שופטת בית המשפט המחוזי בתל אביב לשעבר, ד"ר דפנה אבניאלי: "המטרה היא לעודד בעלי מקצוע מהפרקטיקה לחזור לאקדמיה וללמוד מהמומחים כלים משוכללים וטכניקות ליצירת דיאלוג ובניית אמון, תוך שימוש במיומנויות ייחודיות לפתרון סכסוכים מורכבים בעולם המסחרי המודרני."

ב-25 בפברואר הושקה התכנית לאמנויות המשפט, בחסות חברת הכשרת הישוב, בקבלת פנים חגיגית בפקולטה. את האירוע כיבדו בנוכחותם שר הכלכלה, אלי כהן, מנכ"ל הכשרת הישוב, עופר נמרודי, מנכ"לית פייסבוק, עדי תאני סופר, ולמעלה מ-200 אורחים מכובדים נוספים.

כיתות האמן השונות אשר מציעה התכנית החדשה מיועדות לאנשי עסקים, רואי חשבון, מהנדסים, עורכי דין, רופאים ובעלי מקצועות חופשיים נוספים, ונבנו בקפידה מתוך ההנחה שהפרקטיקה יכולה וצריכה לרכוש בקיאות וכלים מעשיים מתקדמים מעברת המרצים המומחים אשר מלמדים בפקולטה ובפקולטות נוספות באוניברסיטת תל אביב.

סדר דין מקוצר

חידושים גדולים בפקולטה, בקצרה

פרופ' אייל גרוס

פרופ' אמריטוס חיים גנז

פרופ' גיא מונדלק

פרופ' מנחם (מני) מאוטנר

דרוש לפקולטה: ארון פרסים גדול

הפקולטה למשפטים ע"ש בוכמן דוגלת במחקר מצטיין ופורץ דרך ובאיכות הוראה בלתי מתפשרת. ואולם, תמיד נעים לקבל גם הכרה חיצונית להצלחת הפקולטה בעמידה ברף הגבוה שהציבה לעצמה. במיוחד בחצי השנה האחרונה, מתבטאת הכרה זו בשלל פרסים יוקרתיים בהם זכו חברי הסגל. **שאפו.**

אשר הגיעו להישגים משמעותיים בתחומם ותרמו לקידום תחום פעילותם בישראל.

פרופ' מאוטנר, לשעבר דקאן הפקולטה (2000–2002), הוא חוקר מוביל בתחום דיני חוזים ומשפט וחברה. מחקריו עוסקים במגוון תחומי המשפט האזרחי, כמו גם בניתוח תרבותי של התפתחויות במשפט הישראלי. פרופ' מאוטנר היה העורך הראשי של סדרת "משפט חברה ותרבות", ולצד פעילותו האקדמית הוא פעיל במשך שנים ארוכות בנושאים ציבוריים וחברתיים שונים.

פרופ' גיא מונדלק זכה בפרס צלטנר לחוקר בכיר. פרס צלטנר בתחום המשפט מוענק מדי שנה על ידי תנועת רוטרי והפקולטה

המשלב מחקר אקדמי ופעילות ציבורית ענפה בארגוני זכויות האדם בישראל. השנה ראה אור בסדרת "משפט, חברה ותרבות" היוצאת לאור מטעם הפקולטה, ספר שערך ביחד עם ד"ר יופי תירוש, לחם חוק: עיונים במשפט ואוכל, הדן בהיבטים האתיים והחברתיים של אוכל וזכויות יוצרים. בחודש מאי האחרון אף יצא לאור בהוצאת אוניברסיטת קיימברידג' ספרו הדן בכיבוש הישראלי בגדה המערבית, The Writing on the Wall.

פרופ' מנחם (מני) מאוטנר זכה בפרס מפעל הפיס לאמנויות ולמדעים ע"ש לנדאו לשנת 2017 בתחום המדעים והמחקר. הפרס מוענק זו השנה ה-17 לאמנים ולמדענים

חוקתי והמשפט בין-לאומי ועל פועלו בנושא ההגנה על זכויות האדם.

פרס גורני מוענק מידי שנה על ידי העמותה למשפט ציבורי בישראל, ביוזמת משפחתו של עו"ד אוריאל גורני ז"ל למען הנצחת זכרו ופועלו. בין זוכי העבר: מישאל חשין, יצחק זמיר, ידידיה שטרן, יהושע שופמן, מרדכי קרמיניצר, דפנה ברק-ארז, ואמנון רובינשטיין. פרופ' גרוס: "מרגש להיות בחברה המכובדת מאוד של זוכי הפרס, ואני מודה לעמותה למשפט ציבורי על ההכרה והאמון".

פרופ' גרוס הוא מרצה וחוקר בתחום המשפט החוקתי והמשפט הבין-לאומי,

ושל מתנגדיה בתחומי הפילוסופיה החברתית והפילוסופיה המוסרית ומברר את ההשלכות של הנמקות אלה על ההיסטוריוגרפיה הציונית ועל הציונות כרעיון מדיני.

פרופ' גנז חוקר ומרצה לפילוסופיה של המשפט ולפילוסופיה של המוסר והמדינה בפקולטה למשפטים ע"ש בוכמן, ועמית מחקר בכיר במכון הרטמן בירושלים. בשנת 2012 אף זכה בפרס מפעל הפיס ע"ש לנדאו בתחום מדע המדינה ויחסים בינלאומיים, ובפרס חשין למצוינות בחקר המשפט.

פרופ' אייל גרוס זכה בפרס גורני למשפט ציבורי (ביחד עם הפרשן המשפטי פרופ' משה נגבי ז"ל), על מחקריו בתחומי המשפט

פרופ' אמריטוס חיים גנז זכה בפרס שניצר של האגודה למדעי היהדות על ספרו "תאוריה פוליטית לעם היהודי" (הוצאת אוניברסיטת אוקספורד, 2016), וזאת לאחר שהמהדורה העברית של הספר זכתה בפרס בהט בשנת 2012. פרס שניצר מוענק מידי שנה כאות הוקרה למחקר מקורי ויוצא דופן מטעם האגודה למדעי היהדות (Association for Jewish Studies) הפועלת לקידום של מדעי היהדות באמצעות כנסים, פרסומים, עידוד מחקר וחילופי רעיונות בין חוקרים מכל רחבי העולם.

ספרו של פרופ' גנז זכה בפרס בקטגוריה של פילוסופיה יהודית ומחשבת ישראל. הספר מנתח את ההנמקות השונות של הציונות

החינוך המשפטי הקליני בישראל על מפת הכנסים הבין-לאומיים!

בסדנה, שנערכה תחת הכותרת "הקליניקות המשפטיות: העתיד", שיתפו הקלינאים אלה את אלה בכלים מתקדמים של חינוך משפטי קליני ובתובנות העולות מהעבודה עם סטודנטים למשפטים לקידום צדק חברתי ולייצוג אוכלוסיות מוחלשות.

פרופ' ג'ון פיצפטרין

"בעיני זה היה המפגש הטוב ביותר בתחום החינוך המשפטי הקליני בו השתתפתי מזה שנים", מסכם פרופ' ג'ון פיצפטרין, מנהל הקליניקה המשפטית של אוניברסיטת קנט. "הפרזנטציות והתגובות להן זכינו מעמיתנו בישראל, היו ללא יוצא מן הכלל מלמדות, מאתגרות ומעוררות השראה. הדיונים היו כנים ומעשירים ויצאנו מהמפגש עם דחיפה עצומה לשדרג את הפעילות שלנו ועם הרבה רעיונות".

בדצמבר 2017 נערכה
בפקולטה למשפטים ע"ש
בוכמן באוניברסיטת תל אביב
סדנה בין-לאומית, יוצאת
דופן בתחומה, שהפגישה
נציגי קליניקות משפטיות
מ-8 אוניברסיטאות בכירות
בבריטניה, 2 אוניברסיטאות
מארה"ב ו-11 אוניברסיטאות
ומכללות בישראל.

למשפטים של אוניברסיטת תל אביב לזכרו של השופט המחוזי, פרופ' זאב צלטנר, ממייסדי הפקולטה ומראשי תנועת רוטרי ישראל. מאז שנת 2008 מוענק אף פרס צלטנר על מפעל חיים בתחום המשפט והשנה הוענק הפרס לפרופ' אמריטוס יצחק הדרי מהפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל אביב על פעילותו ומחקרו בתחום דיני המיסים.

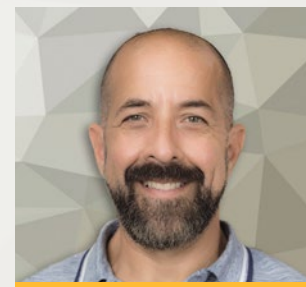
פרופ' אמריטוס יצחק הדרי

ד"ר הילה שמיר זכתה בפרס חשין היוקרתי למצוינות אקדמית לחוקרת צעירה. הפרס, בתחום חקר המשפט, מענק ע"י קרן שניאור זלמן חשין והפקולטה למשפטים של האוניברסיטה העברית בירושלים לזכרו של מ"מ נשיא ביהמ"ש העליון, השופט שניאור זלמן חשין.

ד"ר הילה שמיר

פרופ' ישי בלנק מקרב חברי הסגל הבכיר, וד"ר ענבל בלאו מימון מקרב חברי הסגל הזוטרי בפקולטה, זכו בפרס הרקטור בהוראה לשנת תשע"ז. פרס הרקטור להוראה מוענק מדי שנה על הצטיינות בהוראה והשתתפות פעילה בחיים האקדמיים של הפקולטה ושל האוניברסיטה.

פרופ' ישי בלנק

פרופ' בלנק, לשעבר סגן דקאן הפקולטה (2011-2014), עוסק במחקר ובהוראה בתחומי דיני השלטון המקומי, משפט מנהלי, משפט וחשיבה פוליטית, וחילוניות ודת. לצד פעילותו האקדמית הענפה פעיל פרופ' בלנק לאורך שנים בנושאים ציבוריים וחברתיים שונים.

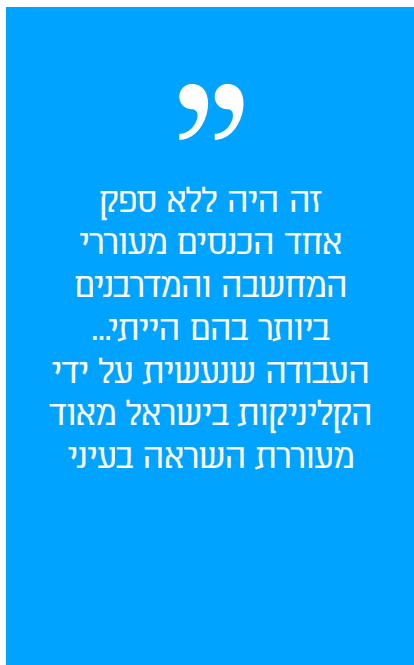
עבור **ד"ר ענבל בלאו מימון**, לשעבר יו"ר ארגון הסגל האקדמי הזוטרי באוניברסיטה, זו כבר הזכייה השנייה בפרס הרקטור בהוראה. ד"ר בלאו מימון נמצאת כרגע בשנת מחקר פוסט-דוקטורט בקנדה, שם השיגה אותה הידיעה על זכייתה בפרס: "אלו חדשות משמחות המחזקות בי את הדרך שלי בשילוב בין הוראה ומחקר. כבוגרת הפקולטה וכחוקרת צעירה זוהי הגשמת חלום... זכות גדולה עבורי היא ללמד את דור העתיד ועבורי זו גם הנאה צרופה".

ד"ר ענבל בלאו מימון

לצד פרופ' פיצפטרק ועו"ד רידוט, המשלחת הבריטית לסדנה כללה את ד"ר אמיר פז-פוקס מאוניברסיטת סאסקס, עו"ד ז'קלין קינגהאן מיוניברסיטי קולג', לונדון, עו"ד ניק ג'ונסון מאוניברסיטת טרנט בנוטינגהאם, פרופ' סנדי פרדמן מאוניברסיטת אוקספורד, עו"ד לינדן תומאס מאוניברסיטת ברמינגהם וד"ר ויקי קמפ מאוניברסיטת נוטינגהאם. כמו כן השתתפו בסדנה בכירים מבית הספר למשפטים באוניברסיטת סאות'וסטרן בארה"ב וכן מבית הספר למשפטים באוניברסיטת ליוולד, לוס אנג'לס.

הסדנה, אשר התקיימה הודות לתמיכה הנדיבה של קרן החינוך של ידידי ישראל בבריטניה, הובלה על ידי פרופ' איסי רוזן-צבי מהפקולטה למשפטים ע"ש בוכמן וד"ר אמיר פז-פוקס מאוניברסיטת סאסקס. הסדנה אורגנה ע"י התכנית לחינוך קליני ע"ש אלגה צגלה בפקולטה למשפטים ע"ש בוכמן, באמצעות המנהל המקצועי עו"ד רענן גלעדי, שרון דואק ונירית פוטרמן.

ומה דעתך על החינוך המשפטי הקליני בישראל?

”יש הרבה מאוד קליניקות שעוסקות בפרויקטים חדשניים, רבים בצורה מרשימה ובאותו הזמן מגוונים. זה בהחלט פקח את עינינו. אין ספק שהקליניקות בישראל מעניקות תמיכה לאנשים ב'שטח' ומגינות בהצלחה על זכויות בקהילות בהן הן פועלות, ובה בעת דוחפות את המשפט ובדקות כיצד ניתן להרחיב את ההשפעה של המאמצים שלהן. לקליניקות המשפטיות בבריטניה יש הרבה מה ללמוד, לא רק מהפעילות עצמה אלא גם מהחשיבה שהושקעה בחינוך המשפטי הקליני בישראל.”

זה בהחלט נעים לשמוע. ומה היה השיא של המפגש מבחינתך?

”הביקור במוקד לסיוע לפליטים ולמהגרים בדרום תל אביב, אשר אפשר לנו לנוח ולהשתתף בשיחה נוגעת ללב בין נציגת המוקד ואחד מראשי נציגי התושבים הישראלים.”

על חווית הסדנה מעידה גם עו"ד פרנסס רידוט, סגנית מנהל המרכז ליעוץ משפטי באוניברסיטת קוויין מרי בלונדון:

”זה היה ללא ספק אחד הכנסים מעוררי המחשבה והמדברנים ביותר בהם הייתי.”

מה הפך את המפגש לכל כך מיוחד?

”האפשרות להחליף מחשבות ורעיונות בין קלינאים הפועלים במערכות משפט מאוד שונות היתה נפלאה. היה מרתק להיווכח כיצד תפקיד החינוך המשפטי הקליני בשתי הארצות יכול להיות כל כך שונה ויחד עם

זאת כל כך דומה. העבודה שנעשית על ידי הקליניקות בישראל מאוד מעוררת השראה בעיני.”

אני מניחה שההשראה הגדולה, עבור הסטודנטים והקלינאים, היא לראות שמקצוע עריכת הדין יכול לתרום לאיכות החיים של הקהילה, במיוחד בפרויקטים הנערכים בשיתוף עם חברי אותה קהילה.

”בהחלט, וזה היה שובה לב לראות מקרוב כיצד הארגונים החברתיים לסיוע לפליטים בדרום תל אביב עובדים ביחד עם התושבים המקומיים והמהגרים על מנת לפתור בעיות המתעוררות בקהילה. לראות את החיבור הזה לתפקיד שממלאת קליניקה משפטית היה מדהים.”

משלחת הסטודנטים לכנס הלימוד השנתי של WIPO

מטה WIPO בז'נבה

להיות במקום בו מעוצבים דיני הקניין הרוחני של המחר

משלחת בת 11 סטודנטים מהפקולטה בראשות ד"ר אמיר חורי יצגו את מכון ש. הורוביץ לקניין רוחני לזכר ד"ר אמנון גולדנברג בכנס הלימודי השנתי של WIPO, הארגון העולמי לקניין רוחני, שנערך בנובמבר האחרון בז'נבה, שווייץ. הכנס ערך לתלמידים מהפקולטה למשפטים היכרות קרובה עם פעילות WIPO בסוגיות גלובליות בתחום דיני הקניין הרוחני והעניק להם הזדמנות לקחת חלק פעיל בדיוני הארגון.

הסטודנטים עמדו (עליהן שקדו בספריית מיוחדת של האו"ם, בעלת השפעה רבה על המשפט הבין-לאומי והמדיני בתחומי הקניין הרוחני. הכנס הלימודי של WIPO נערך מדי שנה במטה הארגון בז'נבה ומיועד לפתוח צוהר לפעילות הארגון ולחשיבותו בפני סטודנטים לקניין רוחני מכל העולם.

בצד חווית המפגש עם נציגי WIPO ועם עשרות סטודנטים מאוניברסיטאות ממדינות אחרות, העניק הכנס לתלמידים את ההזדמנות להחליף דעות ולהיחשף לגישות בין-לאומיות שונות בעלות השפעה על צביון דיני הקניין הרוחני בעתיד הקרוב, ועל היצירה והחדשנות האמצעית.

השתתפות המשלחת בכנס התאפשרה הודות לתמיכתו של מכון ש. הורוביץ לקניין רוחני לזכר ד"ר אמנון גולדנברג.

הכנס האחרון, בהשתתפות משלחת סטודנטים מהפקולטה נפתח בסדרת הרצאות מפי חברי הסגל המלווים את המשלחות מרחבי העולם, בסוגיות גלובליות בוערות כגון בינה מלאכותית וקניין רוחני, וכן הרצאות מפי בעלי תפקידים ב-WIPO, שסקרו את פעילות הארגון בתחומי פטנטים ויישוב סכסוכים של שמות מתחם ברשת, והציגו בפני הנוכחים את האקדמיה של WIPO.

גולת הכותרת של הביקור הייתה הסדנה שנערכה ביום השני לכנס, במסגרתה הציגו

דנה אלכסנדר, אשר כותבת את עבודת הדוקטור בהנחייתם של פרופ' שי לביא מהפקולטה ופרופ' ניסים מזרחי מהפקולטה למדעי החברה, מנסה להבין ולהמשיג את גבולות הסדר החוקתי של זכויות אדם בישראל: מתי השיח החוקתי של זכויות אדם, שאמור לשמש מסגרת-על מוסכמת להכרעת מחלוקות ערכיות, נתקל בחומת התנגדות ציבורית, והופך בעצמו למושא של מחלוקת. המחקר עוקב אחר ביטויי ההתנגדות הציבורית לשלושה מאבקי זכויות אדם בולטים בישראל ומנתח את שיח ההתנגדות במקרים אלה לאור מספר ביקורות תיאורטיות על התפיסה החוקתית של זכויות אדם, ולאור המתח שבין זכויות אדם לריבונות פוליטית.

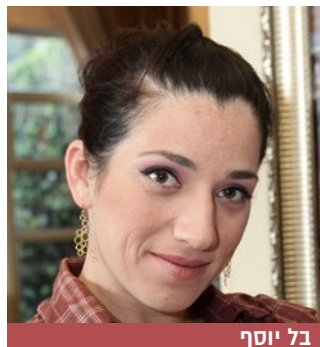
על זכייתה במלגת נשיא המדינה אומרת אלכסנדר "אני שמחה ונרגשת מאוד, ומודה על ההכרה והתמיכה בעבודתי".

דנה אלכסנדר

בל יוסף מפתחת במחקרה, בהנחייתו של פרופ' אייל גרוס, מודל של דיאלוג חדש בין הכנסת לבין בית המשפט, מתוך הבנה שהדיאלוג הקיים לא נותן משקל ראוי ליכולת המשילות והחקיקה של הרשויות הפוליטיות מצד אחד, ולא מגן כראוי על זכויות האדם מהצד האחר.

"המעמד מאוד מרגש", אומרת יוסף על זכייתה במלגה. **"מבחינה אישית זה כבוד גדול עבורי, זה מסוג הדברים שמדוברנים ונותנים הרבה כוח ורצון להמשיך. מבחינה אקדמית, אני מוצאת סיפוק אדיר בכך שוועדת הפרס מצאה לנכון להכיר בחשיבות הפרקטית והיומיומית של דיאלוג חוקתי בין בתי המשפט לרשויות הפוליטיות, בטח במציאות המורכבת שאנחנו חיים בה".**

בל יוסף

אלעד אוזן עוסק בתיאוריית המלחמה הצודקת. כיום, מבחינה תאורטית ומניחה כללים מוסריים לשלושה שלבים מרכזיים בניהול מלחמה: הצידיקים ליציאה למלחמה (jus in bello), האיסורים והמגבלות על ניהול המלחמה (jus ad bellum) והמחויבויות ששוכנות על הצד המנצח במלחמה (jus post bellum). בעבודת הדוקטורט, אשר נערכת בהנחייתם של פרופ' איל בנבנישתי מהפקולטה ופרופ' משה הלברטל מהאוניברסיטה העברית, מפתח אוזן חלק רביעי (ונחוץ) לתיאוריית המלחמה הצודקת - jus ex bello - אשר מטרתו להנחות את הצדדים ביחס למחויבויות מוסריות לחדול מן הלחימה. בהמשך, המסקנות הנורמטיביות שהמחקר יעלה ישולבו אל תוך מערך השיקולים של דיני המלחמה והמשפט הבין-לאומי ההומניטרי.

"אני מתרגש וחש כבוד גדול מהזכייה במלגה היוקרתית הזו", אומר אוזן. **"אני גאה עוד יותר מכך שהיא חלק מפריקט שמנוהל על-ידי נשיא המדינה ראובן ריבלין לשם תמיכה בדור הבא של המחקר האקדמי בישראל".**

אלעד אוזן

שלושה מחקרים משפטיים בנושאים "בוערים" זכו במלגות הצטיינות מטעם נשיא המדינה

הקן לקידום מצוינות וחדשנות מדעית פועלת מטעם בית הנשיא בסיוע ועדת העיזבונות ומיועדת לעודד מחקר אקדמי איכותי באמצעות מלגות הצטיינות לדוקטורנטים. השנה, מוענקות המלגות למחקרים העוסקים במתחים לאומיים, דתיים וקהילתיים בישראל והדרכים ליישובם בדרכי שלום. מהפקולטה למשפטים ע"ש בוכמן זכו במלגה היוקרתית שלושה דוקטורנטים במרכז צבי מיתר ללימודי משפט מתקדמים, אשר מתמקדים בשלושה נושאים רלבנטיים במיוחד ל"כאן ועכשיו" בישראל: **דנה אלכסנדר, בל יוסף ואלעד אוזן.**

אבירי זכויות בעלי החיים

מבחינה משפטית, בעלי חיים נמצאים על ספקטרום מורכב, בין תפיסתם כרכוש או מוצר לבין ראייתם כ"ידידו הטוב של האדם" או אף חלק מהמשפחה. לכן, בכובעה החדש, פועלת הקליניקה לצדק סביבתי ולהגנה על זכויות בעלי חיים להרחבת התחולה של דיני בעלי החיים ולחידוד הגדרות החוק, על מנת להבטיח אכיפה אפקטיבית וצדק בהגנה על בעלי חיים, בשמם של אלה אשר אינם יכולים להגן על עצמם, אך כיצורים חיים זכאים לכבוד, חמלה ולחיים חופשיים מסבל.

הקליניקה שואפת לשלב לימוד עיוני ופרקטיקה משפטית בתחום ההולך ומתפתח של דיני בעלי החיים, תוך בחינת התחום מכל היבטיו. בכלל זה באות הפילוסופיה ותפיסות הצדק החברתי העומדות בבסיס התנועה לשחרור בעלי החיים, המדיניות המגולמת בדיני ההגנה על בעלי חיים ונקודות ההשקה בין הגנה על הסביבה לבין הגנה על בעלי חיים. דוגמאות לנקודות השקה מסוג זה הן, למשל, סוגיות של מגוון ביולוגי, הגנה על חיות בר וההשלכות הסביבתיות של משקי החי בעולם.

בדצמבר האחרון יצאו הסטודנטים הנוטלים חלק בעבודת הקליניקה לסיור לימודי באתרי פסולת פיראטיים, ברפת וב"חווות החופש" במושב עולש. לרבים מהסטודנטים היה זה ביקור ראשון מסוגו במקומות אלה ולכל הסטודנטים סיפק הסיור המחשה ברורה למורכבות של הנושאים אשר בתחום טיפולה של הקליניקה, אם במסגרת מפגש עם חקלאי נעים הליכות ומסביר

איור: Nonhuman Rights Project

תחום דיני בעלי החיים הוא תחום משפטי ההולך ומתפתח במהירות. בהתאם לכך, הוסיפה השנה הקליניקה לצדק סביבתי בפקולטה למשפטים ע"ש בוכמן מימד חדש וחלוצי לפעילותה: הגנה על זכויות בעלי חיים ורווחתם. זוהי קליניקה אקדמית ייחודית בישראל בתחום משפטי זה, והיא מעוררת עניין רב ותמיכה בקרב הקהילה המשפטית וחסידי זכויות בעלי החיים.

החיים בישראל, שגיבו לרעיונותיו של עו"ד וייז וידונו בסוגיות עכשוויות בנוגע למעמד המשפטי של בעלי-חיים לא אנושיים. אחד מחברי הפאנל הוא שופט בית המשפט המחוזי בחיפה, דניאל פיש, אשר ייסד את הקליניקה לצדק סביבתי בפקולטה למשפטים ע"ש בוכמן ועמד בראשה. במסגרת האירוע וכחלק משיתוף הפעולה בין הקליניקה ל-NhRP, ייערך גם מפגש סגור של "שולחן עגול" בין מומחים לדיני בעלי חיים ומשפט חוקתי, סטודנטים בקליניקה, חוקרי יחסי הגומלין בין בני אדם לבעלי חיים ונציגי עמותות להגנה על בעלי חיים.

העברתה מגן החיות בו הוחזקה למקלט בו תוכל לממש את צרכיה הטבעיים.

ההשקה הרשמית של פעילות הקליניקה בתחום ההגנה על זכויות בעלי חיים תיערך בערב עיון, בתשעה באפריל, תחת הכותרת: "לפתוח את הכלוב - הכרה בבעלי חיים כבעלי אישיות משפטית". זהו אירוע אקדמי ראשון מסוגו בישראל אשר מוקדש כולו לדיון באישיות המשפטית של בעלי-חיים לא אנושיים. הנואם המרכזי בערב העיון יהיה עו"ד סטיב וייז, מייסד ונשיא NhRP, ואחד המשפטנים הבולטים ופורצי הדרך בעולם בתחום זכויות בעלי החיים. לאחר מכן יתקיים פאנל בהשתתפות משפטנים ומומחים ומומחיות בתחום זכויות בעלי

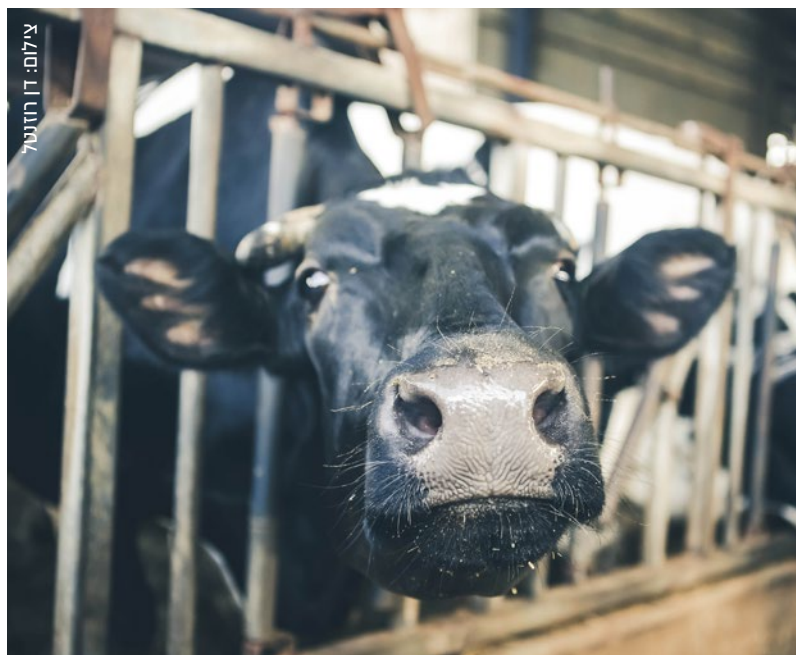
צילום: דן רוזנצל

ההשקה הרשמית של פעילות הקליניקה בתחום ההגנה על זכויות בעלי חיים תיערך בערב עיון, בתשעה באפריל, תחת הכותרת: "לפתוח את הכלוב - הכרה בבעלי חיים כבעלי אישיות משפטית". זהו הוא אירוע אקדמי ראשון מסוגו בישראל אשר מוקדש כולו לדיון באישיות המשפטית של בעלי-חיים לא אנושיים.

פנים, אשר התייחסותו לפרות במשק היא במידה רבה כאל מוצרי צריכה, או בבחינת החיות אשר ניצלו ממות בתעשיית המזון וכעת מממשות את חירותן בחוות החופש ואולי, כפי שהעידו כמה מהסטודנטים, "הן בעצם בוחנות אותנו".

מההיבט הפרקטי של פעילות הקליניקה בתחום, זו מעורבת כרגע בשלושה פרויקטים. בפרויקט הראשון הוגשה, בשיתוף הקליניקה לתובענות ייצוגיות, התנגדות להסדר פשרה בלתי ראוי בתביעה ייצוגית כנגד זוגלובק, בגין התאכזרות חוזרת ונשנית לבעלי חיים. בפרויקט השני עומדת הקליניקה לפעול להוצאת צו מניעה כנגד ספק ביצים גדול, על

מנת לשים סוף להחזקת התרנגולות בכלובי סוללה, מאחר והרגולטור - משרד החקלאות - אינו פועל בנושא. הפרויקט השלישי הוא קבוצת מחקר לפיתוח המעמד המשפטי של בעלי חיים ולהשגת ההכרה שגם לבעלי חיים יש זכויות יסוד מסוימות, כגון הזכות לחירות ולשלמות הגוף. המחקר נערך בשיתוף "Non-human Rights Project" (NhRP), ארגון ללא כוונת רווח אשר בסיסו בארה"ב, כחלק מרשת כלל עולמית הפועלת לקידום התחום. ארגון זה נוהג לעתור לצווי שחרור (הביאס קורפוס) לבעלי חיים המוחזקים בשבי ובשנה החולפת היה מעורב בתקדים היסטורי, במסגרתו הוציא בית משפט בארגנטינה צו שחרור לשימפנזה בשם ססיליה והורה על

צילום: דן רוזנצל

שני רוזנצוויג ואפרת פדידה, שתיים מנציגות הפקולטה לתחרות הצלב האדום העולמית במשפט הומניטארי בין-לאומי

בית המשפט! נא לקום, תלמידים!

השיפוט וכלל זה השופטים, ידידי בית המשפט, נציגי היועץ המשפטי לממשלה ועורכי הדין של הצדדים המתדיינים. השנה עסק המשפט המבויים במקרה שהוכרע בסוף דצמבר בבית המשפט המחוזי בירושלים, בו ביקשה לשכת עורכי הדין להשעות את עו"ד ברק כהן.

וזו, מסתבר, רק ההתחלה. כך, למשל, הוועדה הבין-לאומית של הצלב האדום (ICRC) עורכת מדי שנה תחרות במתכונת משפט מבויים בין קבוצות סטודנטים מעשרות מוסדות ללימוד משפטים מרחבי העולם, על מנת לקדם את המודעות ואת ההבנה המשפטית בתחום הדין ההומניטארי הבין-לאומי. התחרות מורכבת מסבב ברמה

בית המשפט המחוזי בירושלים, רם וינוגרד, ופרופ' טליה פישר. את הסטודנטים המתדיינים מדריך ד"ר עמית פונדיק.

ואולם, בשנתיים האחרונות נערך בפקולטה, בנוסף, משפט מבויים גם כחלק אינטגרלי מהקורס של פרופ' נטע זיו, "המקצוע המשפטי: תיאוריה, פרקטיקה ואתיקה". קורס זה בוחן סוגיות שונות הנובעות מן העיסוק במקצוע עריכת הדין, על תפקידיו המשפטיים והחברתיים וכן את העקרונות האתיים שמנחים ומציבים גבולות לפרקטיקה המשפטית. המשפט המבויים במסגרת הקורס מבוסס על מקרה אמיתי הנדון בערכאות והסטודנטים מגלמים, לפי כל כללי סדר הדין, את כל התפקידים הכרוכים בהליך

המשפט המבויים השנתי, לזכר חללי הפקולטה למשפטים אשר נפלו במערכות ישראל ובפעולות האיבה, מהווה, באופן מסורתי, את אחד משיאי השנה האקדמית בפקולטה. ההכנה למשפט המבויים השנתי, החל מבחירת הסטודנטים המתדיינים ועד להכשרתם למעמד, מתפרסת על פני כל השנה. כמקובל בפקולטה, הרכב השופטים המכובד כולל שופטים מבית המשפט העליון והמחוזי, פרקליטים בכירים ונציגי הסגל ובמשפט עצמו נבחן מקרה היפותטי בעל השלכות תקדימיות. השנה, יעסוק המשפט המבויים אשר ייערך ב-23 באפריל בסוגיית השימוש בעבר מיני כראיה להסכמה. הרכב השופטים יכלול את שופט בית המשפט העליון לשעבר, פרופ' יורם דנציגר, שופט

משפטים מבוימים הם תוספת מבורכת
לדרכי ההכשרה של סטודנטים למשפטים
ולאחרונה, נפתחות בפני הסטודנטים של
הפקולטה למשפטים ע"ש בוכמן אפשרויות
מגוונות לחוות את המעמד המחייב
וההתרגשות הרבה הכרוכים בהופעה
בבית משפט, כבר במהלך התואר!

המשפט המבויס ההיסטורי בעונה שעברה בנושא הדין העברי בפראג במאה ה-18, במסגרת אקדמית הקיץ בנושא היהודים והאימפריה הרומית הקדושה, במחלקה למשפט היסטורי וחוקי באוניברסיטת וינה

נבחרת הפקולטה לתחרות ג'סאפ: מאיאר דראושה, ויני מוסטובי, מאיה אשכנזי, שירה האזר ונעם מוריס.

מפראג במאה ה-18 ובין השופטים, אשר ייצגו בית דין רבני מהתקופה, היה שופט בית המשפט העליון של ישראל, ניל הנדל. הסטודנטים נדרשו לנתח, לפרש ולהציג טיעונים על סמך ההלכה הרבנית המרכז אירופאית הרלבנטית למאה ה-18!

במבט קדימה יש לשער כי כחלק מהמגמה ההולכת וגוברת להעשרת תכנית הלימודים בקורסים התנסותיים – ובפקולטה כבר מוצע מספר לא מבוטל של קורסים מסוג זה – גם ההזדמנויות לחוות את המעמד של הופעה בפני בית משפט, בין אם ישראלי או בין-לאומי, רק יוסיפו ויתרחבו ויעשירו מאוד את מסלול ההכשרה של הסטודנטים בפקולטה.

היחיד המעניק לסטודנטים מהפקולטה את ההזדמנות לגבש אסטרטגיה, לנסח כתבי תביעה או הגנה ולהציג סיכומים בעל פה במשפטים מבויסים בין-לאומיים. בקיץ הקרוב תצא, זו השנה השניה ברציפות, קבוצת סטודנטים בראשות פרופ' אריה אדרעי למחלקה למשפט היסטורי וחוקי באוניברסיטת וינה, במסגרת אקדמית הקיץ בנושא היהודים והאימפריה הרומית הקדושה. אקדמית הקיץ, המושכת אליה סטודנטים מכל רחבי אירופה, מתמקדת בהיסטוריה של הקהילה היהודית במרכז אירופה ויחסיה עם סביבתה הלא יהודית מסוף המאה ה-15 ועד סוף המאה ה-18, וכוללת הרצאות, סמינרים וסיורים לאתרים בעלי חשיבות היסטורית ותרבותית. גולת הכותרת של השבוע האינטנסיבי היא המשפט המבויס, כאשר בשנה שעברה נסב הדיון סביב מקרה פנים קהילתי יהודי

למשפטים העולמי (ILSA) בהשתתפות יותר מ-600 בתי ספר ופקולטות למשפטים, מ-100 מדינות. התחרות מדמה דיון בסכסוך פיקטיבי בין מדינות בפני בית הדין הבין-לאומי לצדק בהאג, הגוף השיפוטי המרכזי של האו"ם, העוסק בסוגיות אקטואליות בתחום המשפט הבין-לאומי הפומבי. תחרות זו מורכבת אף היא מסבב ארצי וסבב בין-לאומי והשנה, לראשונה, השתתפה גם הפקולטה למשפטים ע"ש בוכמן בסבב הארצי, עם קבוצת הסטודנטים מאיה אשכנזי, ויני מוסטובי, מאיאר דראושה, שירה האזר ונעם מוריס, בהדרכת עו"ד תמר מגידו ועו"ד מרים סטרנג. המנחה האקדמית של הקבוצה היתה ד"ר דורין לוסטיג. את התחרות הארצית ניצחה, בסופו של דבר, הקבוצה מהאוניברסיטה העברית, המשתתפת בתחרות מזה מספר שנים. ואולם, משפט בין-לאומי אינו התחום

השנה, זכתה
הפקולטה לראשונה
בתחרות הארצית
של הצלב האדום
במשפט הומניטארי
בין-לאומי.
ברכות לסטודנטיות
אפרת פדידה,
שני רוזנצוויג
ויעל חזד!

הארצית ולאחריו סבב בין-לאומי. באוקטובר 2017 נערכה התחרות הארצית בהשתתפות של שתי קבוצות מהפקולטה: קבוצה אחת ובה הסטודנטים נועה גבע, ח'אלה נסאר ורועי יעקובי, וקבוצה שניה ובה הסטודנטיות אפרת פדידה, שני רוזנצוויג ויעל חזד. קבוצה אחרונה זו אף זכתה בתחרות – לראשונה בתולדות הפקולטה – ונבחרה לכבד את הפקולטה ולייצג את ישראל בתחרות הבין-לאומית, ע"ש ד"אן פיקטה, אשר נערכה בסוף מרץ במקדוניה. את שתי הקבוצות הדריכו עו"ד רועי אריאב ועו"ד הילה צור, והמנחה האקדמי היה ד"ר אליאב ליבליך.

אלא שקיימת תחרות נוספת במשפט בין-לאומי במתכונת משפט מבויס – למעשה תחרות המשפט המבויס הוותיקה ביותר והגדולה ביותר בעולם – התחרות ע"ש פיליפ סי. ג'סאפ, הנערכת מטעם ארגון הסטודנטים

זום על מחקר

לנפץ את המיתוס

ד"ר הילה שמיר מובילה פרויקט מחקר שאפתני המבקש להאיר באור חדש הרבה ממה שחשבנו על סחר בבני אדם, באמצעות הסתכלות על הנושא מתוך פרספקטיבה של זכויות עובדים ופערי כוחות במקום העבודה. ההצעה המהפכנית שבתה את ליבה של המועצה האירופית למחקר (ERC) שהעניקה לפרויקט מימון יוקרתי ונדיב לחמש שנים. פגשנו את ד"ר שמיר לשיחה על המחקר מעורר ההדים ועל ההשלכות מרחיקות הלכת שהוא טומן בחובו.

ד"ר הילה שמיר, בוגרת הפקולטה, הצטרפה לסגל הפקולטה למשפטים ע"ש בוכמן בשנת 2009, לאחר שסיימה את הדוקטורט בבית הספר למשפטים של אוניברסיטת הרווארד. היא מרצה וחוקרת בתחומי דיני העבודה, דיני רווחה, דיני הגירה וגישות פמיניסטיות למשפט, ומשמשת כמנחה האקדמית של הקליניקה לזכויות עובדים.

ד"ר שמיר היא חברת הסגל הראשונה באקדמיה המשפטית הישראלית הזוכה במענק המועצה האירופית למחקר בקטיגורית מענק לפיתוח מחקר עבור חוקרים צעירים (ERC Starting Grant). ההצעה בגינה זכתה לכבוד "יחודי זה מרחיבה את קשת האמצעים למאבק בסחר בבני אדם באמצעות אימוץ אסטרטגיות מתחום דיני העבודה כנגד המבנים בשווקי העבודה הספציפיים שמועדים לשימוש נצלני של עובדים וביניהם, למשל, עבודות

ניקיון וטיפול (care work) וענפי הבניה, החקלאות והדיג.

המחקר חורג מהתפיסה המקובלת של סחר בבני אדם, שמצטמצמת לסחר בין-לאומי בנשים למטרות זנות, ומתייחס גם לניצול של עובדים בשווקי עבודה מקובלים כסחר בבני אדם. האם הרחבת ההסתכלות הזאת נובעת משינוי בנקודת המבט העולמית על הסחר בבני אדם?

"יש בהחלט שינוי לאחרונה בהגדרות של סחר בבני אדם, כך שהן כוללות, מעבר לתעשיית המין, גם ניצול של עובדים – מתועדים ולא מתועדים – בשווקי עבודה לגיטימיים שונים. זה ניכר בדו"ח האחרון של מחלקת המדינה של ארה"ב על הסחר בבני אדם ובדו"חות השנתיים של המשרד לנושאי סמים ופשיעה של האו"ם (UNODC). יחד עם זאת, הכלים המשפטיים למאבק בסחר בבני אדם נותרו ללא שינוי ממשי ומתמקדים בדרך כלל בהגבלות על הגירה, הפללת הסחר בבני אדם, והגנה על זכויות האדם של הקורבנות לאחר חילוצם מהסיטואציה הנצלנית. מה שעדיין אין לנו זה אמצעים חדשים ואפקטיביים להילחם בתופעה, גם לאחר ההבנה שהיא חורגת מהניצול, בדרכים שונות, בתעשיית המין".

מדוע בעצם אנחנו לא מסתכלים על עובדים דוים המנוצלים בשווקי העבודה כקורבנות של סחר בבני אדם וגם אין כל כך קבוצות לובי שמקדמות הסתכלות כזאת? האם זה בגלל שהקונטקסט המיני של הסחר בנשים נראה לנו מקומם יותר מאשר ניצול במסגרות אחרות?

"יש לכך כמה הסברים. באמת, הרקע ההיסטורי של המאבק בסחר בבני אדם

ד"ר הילה שמיר

נמצא בתחום ההעסקה בכפייה, של נשים (ובעיקר נשים זרות) בזנות כך שהיצמדות לרקע הזה או נוקשות בתפיסה המוסדית גורמת לנו לחשוב על סחר בבני אדם בהקשר של תעשיית המין בלבד ולשם כל המערכות מכוונות. הסיבה השנייה היא, כפי שציננת, הגישה החברתית למין כסחורה והעובדה שברוב המדינות זנות נתפסת מטבעה כהעסקה פוגענית שאישה לא הייתה בוחרת בה מרצונה החופשי. אין ספק שחלק ניכר

אדם. אני מעוניינת לאתר גישות מוסדיות בהיבט ההגירה, ההעסקה, וההגיון המוסדי שמניע גורמי תיווך ותאגידים, שיעצימו את העובדים, יחזקו את כוח המיקוח שלהם ויעניקו להם כלים חוקיים וארגוניים לשפר את תנאי ההעסקה שלהם. במילים אחרות, הפרויקט מיועד ללמוד ולפתח פרקטיקות ושיטות שהוכחו או יוכחו כמוצלחות בשיפור מצבם של העובדים, ובכלל זה לאפשר לעובדים עצמם להיות סוכני השינוי של מצבם."

ומה בדבר ההיבטים הכלכליים, מה התפקיד שהם ממלאים בהקשר זה?

"גם האינטרסים הכלכליים בסקטורים הללו חזקים הרבה יותר מאשר ביחס לתעשיית המין, שהיא מחוץ לחוק ברוב המדינות ולכן לא מחוברת למוקדי כוח בדומה להשפעה שיש לענפי הבניה או החקלאות על המערכת הכלכלית. קל יותר, לכן, להעמיד לדין סוחרים בנשים למטרות זנות בעוד שסוחרים בבני אדם לשווקי עבודה אחרים חומקים מאחריות."

ומה הגישה הרווחת באקדמיה לסחר בבני אדם? פרופ' רונלד ווייצר למשל, מאוניברסיטת ג'ורג' וושינגטון, טוען שהעיסוק האקדמי בסחר בנשים לתעשיית המין נוטה פחות להציג מידע מקורי ויותר להסתמך על טענות מקובלות אך לא מוכחות מתוך ביקורת על נושאים פוליטיים רחבים יותר. את מסכימה?

"פרופ' וייצר צודק ביחס לחלק מהמחקר בתחום. אכן, מטרת הפרויקט היא לאסוף מידע מהימן על הפרקטיקות שקיימות בשטח, הן הפרקטיקות הנצלניות, הן התנאים שמאפשרים את הניצול, והן

היא לעיתים קרובות מטושטשת ושהנסיבות הן לעיתים קרובות מורכבות. אני חס וחלילה לא שוללת מצב בו אישה בתעשיית המין היא קורבן לניצול מצד עבריינים, אני רק מבקשת להסביר מדוע קל למערכת לחשוב רק על המקרה הזה בהקשר של סחר בבני אדם. אבל הבעיה קיימת גם בסקטורים שנמצאים במיינסטרים ושבבהם הנפשות הפועלות ממש לא נתפסות כעברייניות, כלומר חקלאים, חברות בניה, קשישים שזקוקים לעזרה. אנשים כמוני וכמוך."

בהקשר של שיקול הדעת של מי שהופכים לקורבנות סחר בבני אדם, התפיסה הפלילית תגיד שיש להם סוג של אשם תורם. איך מתנקים מהתפיסה הזאת?

"רבים מהם הם אנשים שנזקקו לפרנסה ופעלו מיוזמתם להגר למדינה אחרת ולהשתלב בסקטור שנראה היה להם משתלם כלכלית. אבל גם אדם שבחר במקום עבודה שהתברר כנצלני ופוגעני, זכאי להגנה. לכן אני לא חושבת שנוכל לדבר במונחים של אשם. צריך גם לזכור שקורבנות רבים של סחר בבני אדם עוקרים ממדינות המוצא שלהם, מתנתקים מהסביבה המוכרת להם ומכל גורם תומך ומגיעים לארצות רחוקות ובכך כבר הופכים פגיעים לניצול. חלקם גם בא מסביבה כפרית ומוצא את עצמו בעיר וזה עוד היבט של מקום לא מוכר. בנוסף, רבים מהם באים מרקע של עוני, לעתים חוסר השכלה או השתייכות לקבוצת מיעוט וזה מגביר את הפגיעות שלהם, שלא לדבר על כך שחלקם נכנסים לארץ היעד באופן לא חוקי. אבל המיקוד והשוני של הפרויקט כרוכים בכך שהוא עוסק במבנים בענפי התעסוקה בהם הם עובדים, מבנים שמייצרים אי שוויון אדיר ביחסי הכוחות בין עובד למעסיק ומאפשרים את הסחר בבני

”

קל לנו יותר לחשוב על זנות כהעסקה שנשים ימצאו את עצמן בה כתוצאה מסחר בבני אדם... זה הרבה יותר מאתגר, במרבית המדינות, לעורר תגובה משפטית דומה ביחס לניצול פוגעני בתחומים אחרים, למשל סיעוד או ניקיון, ועוד יותר בתחומים בהם המנוצלים הם בעיקר גברים כגון ענפי הבניה והחקלאות.

יש שיקול דעת והם בוחרים בחירות עם השלכות קשות, ומכניסים את עצמם למצב פגיע בתקווה לשפר את מצבם הכלכלי. גם סוחרים בבני אדם, עד כמה שקשה לקבל זאת, הם לעיתים אנשים שרוצים להאמין או באמת מאמינים שהם עוזרים למיעוטי יכולת להיחלץ מנסיבות קשות בארצות מוצאם לטובת עתיד כלכלי טוב יותר בארצות אחרות. בדומה, גם המעסיקים של בנסיבות נצלניות הם הרבה פעמים אנשים מן השורה שמתפרנסים מתחום בו ההגנות המקובלות בחוק ביחס לעובדים אינן חלות או לא נאכפות. אנחנו יודעים מתוך הסיפורים של העובדים והמעסיקים בענפים הללו, שההבחנה בין בחירה לבין כפייה ובין הגינות לבין ניצול אופורטוניסטי

צילום: קריאטיב קומונס, אתר פליקר

סיעוד או ניקיון, ועוד יותר בתחומים בהם המנוצלים הם בעיקר גברים כגון ענפי הבניה והחקלאות. מכל הסיבות הללו, המאמצים הלאומיים והבין-לאומיים כנגד סחר בבני אדם מתמקדים באופן מסורתי בעיקר בתעשיית המין, שם הדימוי של קורבנות מוחלטים ורשעים גמורים עולה בקנה אחד עם תפיסות הציבור. התוצאה היא הזנחה של אסטרטגיות למאבק בסחר בבני אדם בסקטורים אחרים."

והדימוי הזה של קורבנות מוחלטים ורשעים גמורים, הוא חלק מהבעיה?

"כן. העולם הוא בדרך כלל מורכב יותר מדימוי פשטני של שחור ולבן. לאנשים

מהנשים שעובדות בזנות באות מקרב קבוצות מוחלשות כגון מיעוטים או קבוצות ממעמד סוציו-אקונומי נמוך ולכן עלולות להיות גם פגיעות מאוד לניצול. אבל גם בגלל תפיסות מגדריות, תרבותיות וחברתיות על לגיטימיות שיקול הדעת של נשים לעסוק בזנות, וגם בגלל עמדת החולשה והחשיפה של נשים בתעשיית המין לאליומות, קל לנו יותר לחשוב על זנות כהעסקה שנשים ימצאו את עצמן בה כתוצאה מסחר בבני אדם. כלומר יש כאן שילוב של גישה לפיה לנשים יש בהקשר הזה שיקול דעת מועט אם בכלל, ושל השליטה בהן והניצול שלהן באמצעים עברייניים. זה הרבה יותר מאתגר, במרבית המדינות, לעורר תגובה משפטית דומה ביחס לניצול פוגעני בתחומים אחרים, למשל

דרכים לשינוי המצב. איסוף מידע מדו"חות ומחקרים קיימים הוא כמובן צעד מקדמי וחשוב להבנת הידע הקיים וזיהוי התפיסות המקובלות ובשלב הראשון של הפרויקט נעשה בדיוק את זה. יחד עם זאת, ברור שהנתונים המוכרים לנו הם בחלקם כנראה לא אמנים. הדו"ח האמריקאי על הסחר בבני אדם, כמו גם הדו"חות השנתיים של UNDOC, נשענים על מתודולוגיות שנתונות לביקורת משמעותית ומשכנעת מצד סוציולוגים ואנתרופולוגים כאחד. במובן זה ווייצר צודק. שאיפתי בפרויקט היא לנפץ חלק מהמיתוסים הרווחים בשדה ולנסות לחשוף בצורה מדויקת יותר את המנגנונים, המוסדות והפרקטיקות שמאפשרים ניצול חריף בשוק העבודה, עבודות כפייה וסחר בבני אדם."

אם הזכרת את שלבי הפרויקט, איך תכננת את שלבי המחקר?

"אני מצפה שהשנה הראשונה תתמקד בגיבוש הרעיוני. אני מתכננת לבסס את המסגרת התיאורטית, לרדת לעומק הספרות הקיימת על סחר בבני אדם בשווקי עבודה מגוונים, ולבחון את הפרקטיקות הטובות ביותר כנגד התופעה. במקביל נתחיל ליישם את הכלים הללו ולקדם גישת עבודה לסחר בבני אדם, במסגרת הקליניקה לזכויות עובדים. זה אחד היתרונות של המחקר בפקולטה למשפטים – היכולת לקדם שינוי בתחום זכויות האדם וזכויות העובדים דרך הפרקטיקה המשפטית באמצעות הקליניקות שלנו. בפרויקט הזה, נשתמש בקליניקה לזכויות עובדים כמעבדה לניסוי הרעיונות והכלים תוך כדי פיתוחם ונראה איך בתי המשפט יגיבו לטענות ולאתגר שבייצגו קורבנות של סחר בבני אדם לא כקורבנות במשפט הפלילי אלא כסוכני שינוי שתובעים

”

בפרויקט הזה, נשתמש בקליניקה לזכויות עובדים כמעבדה לניסוי הרעיונות והכלים תוך כדי פיתוחם ונראה איך בתי המשפט יגיבו לטענות ולאתגר שבייצגו קורבנות של סחר בבני אדם לא כקורבנות במשפט הפלילי.

בארצות שונות ובסקטורים שונים. כלומר, להבין טוב יותר איזה מסגרת תיאורטית כללית תפתח כלים אפקטיביים ומותאמים להקשרים משתנים כנגד הסחר בבני אדם."

אילו היבטים של המחקר מסקרנים אותך במיוחד?

"מאיפה להתחיל? ראשית, ההיקף הרחב של המחקר, בזכות המימון הנדיב של ה-ERC, שיאפשר להסתמך לא רק על מקורות וחומרים משניים – אפרופו הביקורת של ווייצר שהזכרת – אלא גם מעניק הזדמנות ללמוד את הנושא מקרוב בארצות אחרות, תוך שיתוף פעולה עם ארגונים חברתיים הפועלים בשטח, וחוקרים מכל העולם, ולאסוף את המידע הראשוני והמקורי. אני גם מצפה מאוד להסתכלות על הסחר בבני אדם בשווקי העבודה מנקודות מבט שונות, באופן שלא יגביל אותי לכלי מחקרי אחד ויחיד או צורת ניתוח מסוימת בלבד. כל זה התאפשר בזכות המענק, כמו גם האפשרות לעבוד בשיתוף פעולה עם חוקרים נוספים בשלבים שונים של הקריירה האקדמית שלהם, להקים צוות מחקרי ייעודי וליצור חממה למחקר חדשני בתחום, במסגרתה אנשים ישאלו את השאלות ויבחנו את ההשלכות שלהן ביחד, ויפתחו הלאה את הפרדיגמה של ההתייחסות לסחר בבני אדם מנקודת המבט של זכויות העובדים."

להמשך הכתבה ←

דורשים מחקר זהיר וקפדני יותר. המחקר לא מבקש להציע פריצת דרך בדמות פתרון אחיד שיתאים לכל מצב ולכל מקום. למעשה, אני סבורה שפתרון אחד כזה הוא אפשרי. המחקר בוחן ומפתח מגוון פתרונות לקונטקסטים שונים. אני כן מעוניינת לפתח מסגרת אנליטית להבנת ההקשרים והמבנים השונים ולהעלאת השאלות הנכונות בכל הקשר, כך שניתן יהיה ליישם רעיונות רגולטוריים חדשניים באופן מותאם ומושלם בארצות שונות ובסקטורים שונים בתוך אותן ארצות. למעשה, המשתנים הרבים המעורבים בנושא מאתגרים את החשיבה על השאלות הרחבות ביחס לסחר בבני אדם והגירת עבודה טרנס-לאומית, ובגינום דווקא חשוב לי לעקוב אחרי מקרי מבחן

להיות דומה. יש גם ארצות בהן המבנה הכלכלי של סקטורים דוגמת ענפי הסיעוד והבניין, דומה. מהצד השני, יש המון גורמים שתורמים לשונות, למשל, משטר ההגירה או אפילו הגיאוגרפיה שמקלה או מקשה על הנגישות לארצות מסוימות. אם ניקח את האיחוד האירופי, לדוגמה, אז למרות מדיניות הגבולות הפתוחים, עדיין ניתן למצוא ניצול חמור וסחר בפועלים חקלאיים מרומניה לאיטליה, ומדיניות ההגירה הפנימית בתוך האיחוד, לצד חופש התנועה, משפיעות על התופעה. כל המשתנים הגלובליים האלה חייבים להילקח בחשבון."

עד כמה המשתנים הללו מכבידים על המחקר?

"הם לא מכבידים. יותר מדויק לומר שהם

את שיפור זכויותיהם בשוק העבודה. בשלוש השנים שאחר כך נעקוב אחרי מקרי מבחן בארצות שונות ובסקטורים שונים ונפתח את המצע התיאורטי והיישום הנורמטיבי של ההתמודדות עם סחר בבני אדם באמצעות דיני העבודה. השנה החמישית תוקדש לסינתזה של שלושת ההיבטים הללו ולביטוי שלה באמצעות סדרה של מאמרים ודו"חות."

צינת את בדיקת הנושא בסקטורים שונים בארצות שונות, עד כמה עמוקים ההבדלים הללו ממדינה למדינה?

"יש סקטורים שההגיון הכלכלי שלהם דומה בכל מדינה ומדינה, למשל, מהאופי העונתי של העבודה החקלאית, נובע שדרך הגיוס של עובדים לסוגי עבודות מסוימים עשויה

LL.M. באוניברסיטה יוקרתית בארה"ב? זה לא בשמיים!

- תואר שני, בשנה אחת, למשפטים בכירים: עורכי דין, יועצים משפטיים, רגולטורים, שופטים
- שני סמסטרים באוניברסיטת תל אביב וסמסטר קיץ בארה"ב בפגרת בתי המשפט
- רמת לימודים מתקדמת בקורסים מיוחדים המותאמים לניסיון של המשתתפים
- נבחרת מרצים בעלי שם עולמי, המקנים ידע תיאורטי מעמיק וכלים מעשיים
- שעות לימוד המותאמות לבעלי קריירה: ימי ג' אחה"צ וימי ו'
- נטוורקינג עם מאות בוגרים בתפקידי מפתח, וחווית לימודים שונה מכל מה שהכרתם

התכניות הבין-לאומיות
של הפקולטה למשפטים
באוניברסיטת תל אביב בשיתוף:

**אוניברסיטת נורת'ווסטרן
(משפט ציבורי)**

תכנית המעניקה תואר כפול: ישראלי ואמריקאי

**אוניברסיטת ברקלי
(משפט מסחרי)**

בחסות **Davis Polk** **נסיך ברנרדס אמיץ**
HACHITZ BRANDER AMITZ

לפרטים ולתנאי הקבלה: 03-6405204 oritdr@tauex.tau.ac.il (נורת'ווסטרן)
03-6406829 blatt@tauex.tau.ac.il (ברקלי)

מה בעצם מעניקה האפשרות לשיתוף הפעולה הזה למחקר?

"ראשית, המחקר האקדמי המשפטי הוא ברובו עבודה בודדה למדי, וכאן ישנה אפשרות לחרוג מהדפוס הזה ולייצר סביבת עבודה אקדמית שיתופית ומפורה. שנית, כל מחקר אקדמי, לצורך ספר או מאמר, בוחן את הנושאים הנחקרים מהיבטים שונים. אבל במקרה הזה, בגלל ההיקף הרחב וכמות האנשים שיהיו מעורבים בפרויקט, והעובדה שהוא יתפרסם על פני תקופה ארוכה של חמש שנים, אני יכולה לצאת מהתבנית המקובלת ולערוך ניתוח מפורט של מגוון עצום של גורמים שלא נחקרו עדיין, דבר שפרויקט מחקר מצומצם יותר לא יכול היה להשיג. למשל, לבחון, במקביל, איך ניתן לקדם את המאבק בסחר בבני אדם באמצעות הסכמים בילטראליים, התאגדות עובדים, אחריות תאגידית וחקיקה מקומית בצורותיה השונות ולעשות את כל הדברים האלה באופן רגיש לקונטקסט משתנה, שייתן לנו הבנה מלאה יותר של הכלים האפקטיביים למאבק בתופעה".

מה את מקווה שהפרויקט ישיג?

"עלי להודות שיש לי ציפיות גבוהות... אני מקווה שהוא ישפיע על הדיון הגלובלי על סחר בבני אדם. למשל, כשמדינות מתארות את הפעולות בהן הן נוקטות להילחם בסחר בבני אדם, זה כבר לא יספק שהן יצהירו שהפילו את התופעה, נמנעו כניסת מהגרים פגיעים לניצול לגבול, או שהקימו מקלטים לקורבנות סחר בבני אדם. כל הדברים האלה חשובים, אני לא פוסלת אותם ככלים אפשריים, אבל אני כן פוסלת את ההתייחסות אליהם ככלים העיקריים. אני מקווה שממשלות וסוכנויות בין-לאומיות,

כמו גם ארגונים חברתיים שפועלים למניעת סחר בבני אדם, יכירו בכלים האפשריים הנוספים ויגיבו לשינוי בכיוון הרוח. אני מקווה לתרום לכך באמצעות שינוי פרדיגמה והצעה לדרך מעמיקה יותר לחשיבה על הנושאים הללו. זו אינה טריטוריה חדשה, ויש שחקנים אחרים שמעורבים בשיח: לארגון העבודה הבין-לאומי, למשל, יש פרוטוקול חדש יחסית ביחס לסחר בבני אדם והם מראים נכונות לחשוב על הנושא מהזווית של זכויות העובדים. אני מקווה שהפרויקט יאיץ ויספק את ההסבר התאורטי והכלים האופרטיביים להאיץ את התזוזה שכבר החלה בתפיסה שלנו ביחס לסחר בבני אדם, באמצעות הצעת כלים שיאפשרו להילחם בתופעה בצורה יותר אפקטיבית".

זה ללא ספק נושא מרתק ונהייתי מאוד לשוחח איתך על הצדדים השונים שלו. שאלה אחרונה, ברשותך, לאחרונה פרשת מתפקיד סגנית הדקאן לעניינים אקדמיים כדי להתמקד במחקר הזה. איך המהלך הזה הרגיש מבחינתך?

"אני מאוד נרגשת להיכנס לפרויקט המחקר" מחייכת ד"ר שמיר, "נכון, שימשתי כסגנית הדקאן זמן קצר מדי – רק מאז יולי האחרון – בהחלט לא מספיק זמן ליישם רבות מהמטרות שהצבתי לעצמי כשנכנסתי לתפקיד, אבל אי אפשר להספיק הכל ומי יודע? אני עשויה לחזור לתפקיד החשוב הזה בפעם אחרת. כמו שהדברים הם עכשיו, הזמן לערוך את המחקר שלי הוא כעת ואני שמחה על ההזדמנות שניתנה לי לעשות אותו".

כבוד השופט... הפרופסור יורם דנציגר!

פנים חדשות בפקולטה

הכירו את שני המרצים
החדשים המצטרפים
לסגל הפקולטה:

פרופ' יורם דנציגר
וד"ר קובי קסטיאל

הפקולטה למשפטים ע"ש בוכמן גאה לבשר על הצטרפותו של שופט בית המשפט העליון לשעבר, יורם דנציגר, כפרופסור מן המניין, החל מסמסטר ב' תשע"ח.

פרופ' דנציגר כתב ופרסם ספרים ומאמרים רבים, בישראל ובבריטניה, רובם בתחום דיני החברות. בין כתביו, ספרו "הזכות למידע אודות החברה" (בורסי, 2000). ביולי 2007 מונה לכהונת שופט בבית המשפט העליון, ונחשב לשופט ליברלי, אשר נודע, בין היתר, בהגנתו על זכויות נאשמים בפלילים.

פרופ' דנציגר חוזר, כחבר סגל, לפקולטה בה החל את דרכו המשפטית, והפקולטה ואוניברסיטת תל אביב מקדמות אותו בברכה ומאחלות לו הצלחה והנאה רבה בדרכו החדשה.

פרופ' דנציגר רכש את התואר הראשון והשני במשפטים בפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל אביב, ואת תואר הדוקטור במשפטים מבית הספר לכלכלה של לונדון (1983), ולאחר מכן כיהן כמרצה בפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל אביב בתחום דיני החברות והמשפט המסחרי ובמקביל, הקים משרד עריכת דין מצליח. פרופ' דנציגר גם שימש כחבר הנהלת האגודה לזכויות האזרח בישראל, ייסד את סניף תל אביב של האגודה, והיה ממייסדי המכון להשתלמות עורכי דין של לשכת עורכי הדין בישראל וכן עורך שותף של ביטאון לשכת עורכי הדין.

בעלייה מתמדת. במחקר שלי אני מנסה להאיר מזווית חדשה סוגיות שונות שנוגעות לחברות הללו. למשל, אני בוחן כיצד בעלי מניות אקטיביסטים, שהם הדבר הכי חם כיום בתחום הממשל התאגידי, מצליחים לאתגר את בעלי השליטה. בפרויקט אחר, אני מנסה לאתגר את התובנה הרווחת בספרות בנוגע לשכר מנהלים מקצועיים בחברות הללו."

”

האפשרות לשוב לכאן אחרי למעלה מעשור, ולהיות חלק מהמקום המיוחד הזה, היא מאד מרגשת. אני גם בהחלט לא מתחרט על ההחלטה להחליף את החורף הקר של מסצ'וסטס ב"חורף" הישראלי...

לאחרונה אף שיתפת פעולה עם המנחה של בודקטורט, פרופ' בבצ'וק. תוכל לספר לנו על כך?

"המחקר שלנו מתמקד בחברות שיש בהן גיוון בזכויות הצבעה. זהו מנגנון שמאפשר לימים לשמר שליטה בחברות שהקימו, גם לאחר שהם מוכרים אחוז ניכר ממניותיהם. בארה"ב קיים ויכוח ער בנוגע לשימוש במבני שליטה מהסוג זה, כשמצד אחד של המתרס יש כאלו שקוראים לאיסור גורף, ואילו מהעבר השני כאלו שקוראים להתרה מוחלטת.

"מהר מאוד הבנתי", מסביר ד"ר קסטיאל, "שיש רק מקום אחד בו ארצה לחקור, ללמד ולצמוח כאיש אקדמיה, וזה בישראל. כשהגיעה ההצעה להצטרף, כחבר סגל, לפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל אביב, קיבלתי אותה בשמחה רבה."

ברוך שובך לפקולטה!

"ברוכה הנמצאת. אני מאד נרגש לשוב לכאן. יש לי זיכרונות מעולים מימי התואר הראשון באוניברסיטה. זאת הייתה חוויה אינטלקטואלית יוצאת דופן. כאן התאהבתי בתחום המשפטים, ובאשתי!"

איך ההרגשה לחזור אחרי כל כך הרבה שנים בארה"ב?

"ההרגשה היא באמת מצוינת. הפקולטה היא מוסד מוביל לא רק בישראל אלא בקנה מידה בין-לאומי, עם סגל מרשים מאוד של חוקרים מצוינים כמעט בכל תחום שניתן להעלות על הדעת. הייתה לי הזכות ללמוד אצל חלקם. האפשרות לשוב לכאן אחרי למעלה מעשור, ולהיות חלק מהמקום המיוחד הזה, היא מאד מרגשת. אני גם בהחלט לא מתחרט על ההחלטה להחליף את החורף הקר של מסצ'וסטס ב"חורף" הישראלי..."

מתארת לעצמי. מהם מוקדי המחקר הנוכחיים שלך?

"המחקר שלי מתמקד בסוגיות עדכניות בממשל תאגידי, בדגש על חברות ציבוריות עם בעלי שליטה. ריכוזיות השליטה היא דבר מאוד שכיח במשק הישראלי, אבל גם בארה"ב, בחלק מהחברות הגדולות שכולנו מכירים היטב, דוגמת CBS, גוגל, פורד, פייסבוק וניק, יש בעלי שליטה, ובשנים האחרונות האחוז של החברות הללו נמצא

ד"ר קובי קסטיאל, בוגר הפקולטה, מגיע אלינו מבית הספר למשפטים של הרווארד. הוא חוקר ומרצה בדיני תאגידים, בדגש על חברות ציבוריות עם בעלי שליטה ואקטיביזם של בעלי מניות. פגשנו אותו לשיחה על תחומי המחקר שלו, על עתיד המשפט בשווקים משותנים ועל החזרה, כאיש סגל, ממסצ'וסטס הקרה לפקולטה בה צמח.

לאחר סיום התואר הראשון בפקולטה, התמחה ד"ר קסטיאל בבית המשפט העליון, אצל השופט ד"ר אשר גרוניס, לימים נשיא בית המשפט העליון, ושימש כעוזר משפטי לשופט סלים ג'ובראן. לאחר מכן המשיך לתואר שני במשפטים באוניברסיטת הרווארד ועם סיום התואר, עבד כעורך דין בתחום דיני החברות בפירמה ניו-יורקית מובילה. ואולם, התחושה שהוא מתרחק מהסיבות שבגללן בחר ללמוד משפטים, הובילה אותו לעזוב את משרדו בקומה ה-32 של גורד שחקים בלב מנהטן ולשוב לספרייה בהרווארד. שם, הוא השלים את לימודי התואר השלישי בהנחיית פרופ' אריה (לוסיאן) בבצ'וק, חוקר מוביל בקנה מידה עולמי בדיני תאגידים וניתוח כלכלי של המשפט. עם סיום לימודיו כיהן ד"ר קסטיאל כדירקטור מחקר בתכנית לממשל תאגידי ורגולציה פיננסית בהרווארד וכעורך ראשי של הבלוג המקצועי של התכנית.

הד"ר שחזר מן הכפור

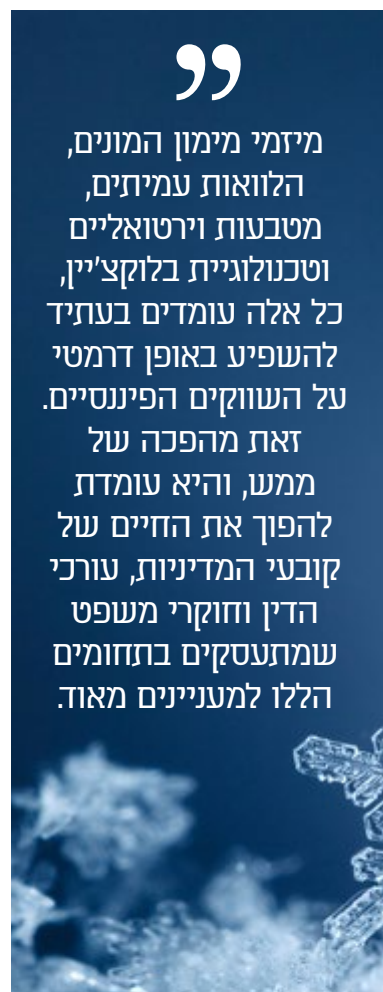
נשמע מאד מעניין. וכיצד כל זה קשור לתחומי ההתמחות שלך?

"חלק חשוב מהקורס מוקדש גם לשיטות פיתוח בשוק ההון, כגון מיזמי מימון המונים, הלוואות עמיתים, מטבעות וירטואליים וטכנולוגיית בלוקצ'יין. כל אלה עומדים בעתיד להשפיע באופן דרמטי על השווקים הפיננסיים. רק לאחרונה העריכו בגולדמן זקס ש-4.7 טריליון דולר של הכנסות משירותים פיננסיים מסורתיים נמצאים בסכנה בשל החדירה של הטכנולוגיות החדשות לשוק ההון. זאת מהפכה של ממש, והיא עומדת להפוך את החיים של קובעי המדיניות, עורכי הדין וחוקרי משפט שמתעסקים בתחומים הללו למעניינים מאוד."

ולסיום, מהו טיפ הזהב שלך לסטודנטים של היום?

"בשתי מילים: תשקיעו בלימודים. לא מזמן קראתי כתבה מרתקת על אגדות כדורסל. מייקל ג'ורדן, למשל, הפך לשחקן הכדורסל הטוב בכל הזמנים לא רק בגלל שהוא בורך באתלטיות נדירה, אלא גם בגלל שהוא היה השחקן שעבד הכי קשה מכל הכדורסלנים האחרים. המוטו שלו תמיד היה "אני הולך להפוך את הדברים שאני חלש בהם לדברים שאני חזק בהם". וזה באמת הטיפ הטוב ביותר שאני יכול לתת לסטודנטים: תעבדו קשה, ואל תסמכו רק על הכישורים שלכם ניחנתם. תזכרו שהמסע המקצועי שלכם מתחיל כאן בפקולטה. כאן תניחו את היסודות ותלמדו לחשוב כמשפטנים. קחו את השלב הזה ברצינות, בלי לעגל פינות. אל תוותרו על קריאת החומר או על הנוכחות בכיתה, תיקחו חלק פעיל בשיעורים, ותאתגרו את המרצים עם שאלות קשות. המאמץ הזה עוד ישתלם לכם בעתיד."

במסגרת זו, אני מלמד קורס על כלכלת השיתוף. פלטפורמות שיתוף כמו פייסבוק, אوبر ו-Airbnb הן תופעה שצוברת תאוצה. עבור משפטנים וקובעי מדיניות הן מציבות אתגרים שדורשים הבנה של קשרי הגומלין בין תחומים משפטיים רבים.

”מיזמי מימון המונים, הלוואות עמיתים, מטבעות וירטואליים וטכנולוגיית בלוקצ'יין, כל אלה עומדים בעתיד להשפיע באופן דרמטי על השווקים הפיננסיים. זאת מהפכה של ממש, והיא עומדת להפוך את החיים של קובעי המדיניות, עורכי הדין וחוקרי משפט שמתעסקים בתחומים הללו למעניינים מאוד.”

”

אני מעודד את הסטודנטים לעקוב אחר פרשיות עדכניות בשוק ההון הישראלי ולנסות לנתח אותן באמצעות הכלים שהם מקבלים בכיתה. אני מקווה שהממשקים בין מה שנלמד לכיתה לנעשה בעולם בחוץ יהפכו את הלמידה למעניינת יותר.

מה דעתך על עתיד לימודי המשפטים? האם אנחנו נמצאים על סף שינוי גדול, שיחייב את הפקולטות למשפטים לאמץ מתודולוגיות הוראה אחרות?

"בהחלט. למשל בשנה הבאה, כחלק מרפורמה בתכנית הלימודים בפקולטה, מוצע לתלמידי שנה ד' קורס חוצה תחומי משפט. מטרת הקורס היא להציג בפני הסטודנטים את האופן שבו היבטים משפטיים שונים, שנלמדו עד עתה כיחידות נפרדות, נמצאים באינטראקציה זה עם זה, במסגרת סוגיות משפטיות בעולם המעשה. קורס כזה מחייב סטודנטים לאמץ מבט רוחבי על המשפט, לפתח הבנת מורכבות ויאפשר להם הזדמנות נוספת למחקר עצמאי בקבוצות קטנות.

ישפיעו על עיצוב השיח סביב הנושא הזה בארצות הברית."

ספר לנו על קורס שאתה מלמד.

"במהלך הסמסטר הנוכחי, אני מלמד את הקורס הבסיסי בדיני תאגידים. זה תחום מאד דינמי, עם סיפורים מרתקים בעיתונות הכלכלית ופסיקה שמתפתחת בהתמדה. אני מעודד את הסטודנטים לעקוב אחרי פרשיות עדכניות בשוק ההון הישראלי ולנסות לנתח אותן באמצעות הכלים שהם מקבלים בכיתה. אני מקווה שהממשקים בין מה שנלמד לכיתה לנעשה בעולם בחוץ יהפכו את הלמידה למעניינת יותר ויעודדו את הסטודנטים לקחת חלק פעיל בדיונים בכיתה."

אנחנו מנסים לקחת את השיח למקום אחר תוך התמקדות בסוגים מסוימים של חברות שמעוררים את החששות הכבדים ביותר מההיבט של ממשל תאגיד. למשל, אנחנו מוטרדים במיוחד ממקרים בהם המבנה ה"ל יכול להתקיים לנצח, ולכן אנו מציעים כי הוא יבוטל באופן אוטומטי תוך עשר עד חמישה עשר שנים לאחר ההנפקה, אלא אם כן בעלי מניות מהציבור החליטו על הארכתו לתקופה נוספת. בעבודת המשך, אנחנו חושפים שורה של מנגנונים משפטיים מתוחכמים שמאפשרים העמקה של הפער בין הזכויות ההוניות לזכויות השליטה של היום, ומציעים לבעלי המניות דרכים להגביל אותם. העבודה המשותפת עם פרופ' בבצ'וק הייתה חוויה מרתקת, ואני מקווה שהפרויקטים הללו

צילום: דרור עינב

עו"ד אורלי בן ארי גינזברג, משנה לפרקליטות מחוז מרכז, המנחה האקדמית של הקורס.

בפעילות הפרקליטים שלעבודתם הם נחשפו, הגבילה, מטבע הדברים, את מספר המשתתפים האפשרי ל-24 בלבד בכל שנה. ביוזמה משותפת של ד"ר הילה שמיר, סגנית הדקאן היוצאת לעניינים אקדמיים, ושלי הצלחנו להגדיל את מספר המשתתפים של הסטודנטים בקורס על דרך שילוב פרקליטות מחוז ת"א ואני שמחה לבשר שהחל מהשנה הקרובה מספר המשתתפים בקורס יגדל ל-36. באופן אישי, אני נהנית מאוד להוביל את הקורס הזה ואני חושבת שיצרנו עבור הסטודנטים מסגרת למידה מקצועית שהיא מהנה, מאתגרת ותורמת מאוד להתפתחותם העתידית ולבחירת דרכם המקצועית."

הסטודנטים, בכתב ובע"פ היות שהם נדרשים לנסח כתבי אישום, בקשות לבית המשפט, שאלות לתחקור עדים ומסמכים נוספים הכרוכים בניהול התיק בפני בית המשפט. בנוסף, מלווים הסטודנטים את התובעים בהופעתם בערכאות הדיוניות ומאחורי הקלעים של ההליך השיפוטי כפי שהוא מתנהל באולם בית המשפט.

"אנו מתגאים בכך שחלק מהסטודנטים שהשתתפו בקורס החליטו להתמחות במחלקות שונות בפרקליטות" אומרת המנחה האקדמית של הקורס, עו"ד אורלי בן ארי גינזברג, משנה לפרקליטת מחוז מרכז. "הביקוש לקורס היה רב מהרגע הראשון אך הרצון במעורבות המעשית של הסטודנטים

"הפרקליטות בעשייה" נולד כפרי שיתוף פעולה בין הפקולטה לבין פרקליטות מחוז מרכז, ומועבר בפקולטה למשפטים ע"ש בוכמן מזה שלוש שנים. הקורס משלב הרצאות מפי תובעים בפרקליטות, לצד מעורבות מעשית של הסטודנטים בניהול ההליך הפלילי מנקודת המבט של התובע, מתחילתו ועד סופו, החל בליווי חקירת המשטרה, לימוד חומר הראיות בתיק וגיבוש חוות דעת וכלה בניהול התיק בבית המשפט. מעורבות זו דורשת מהסטודנטים להתמודד עם השאלות המשפטיות והדילמות המקצועיות, האתיות והמוסריות המלוות את הפרקליט בעבודתו בכל תחומי המשפט הפלילי - המהותי, הראייתי והפרוצדוראלי. הקורס גם מחדד את כישורי הטיעון של

"הפרקליטות בעשייה" הוא קורס בלתי שגרתי בתכנית הלימודים של הפקולטה למשפטים ע"ש בוכמן. במסגרת הקורס, נחשפים הסטודנטים אל לב הפעילות בפרקליטות ונוטלים חלק בטיפול בתיקים פעילים. הקורס מקנה למשתתפיו מושג מוחשי אודות תפקיד הפרקליטות בזירת ההליך הפלילי, והוא פועל ומהווה השלמה מעשית ומאתגרת ללימודיהם העיוניים. הפופולאריות של הקורס והביקוש הרב בקרב הסטודנטים הובילו להרחבת היוזמה ולהכללת שני קורסים מעשיים נוספים של למידה התנסותית בשיתוף הפרקליטות בתכנית הלימודים כבר בשנה זו: "הפרקליטות בייצוג במיסוי וכלכלה" ו"מייצגי המדינה בבתי המשפט - קורס מעשי בפרקליטות אזרחית".

הקורס "הפרקליטות בעשייה" מעניק לסטודנטים הזדמנות להכיר מקרוב את הפרקטיקה הפלילית, מנקודת מבטה של התביעה, עוד במהלך הלימודים. שלוש שנים לאחר שהושק, הובילה הצלחת הקורס להכללת שני קורסים נוספים של למידה התנסותית בשיתוף הפרקליטות בתכנית הלימודים כבר בשנה זו: "הפרקליטות בייצוג במיסוי וכלכלה" ו"מייצגי המדינה בבתי המשפט - קורס מעשי בפרקליטות אזרחית".

חדש על המדף

מפרסומי
כתבי העת
וסדרות הספרים
של הפקולטה

עיוני משפט מ (1)

עורכת ראשית: דפנה הקר. עורכים: גיא פריבר, דניאל קופילוב, שירי קטלן.

חני אופק־גנדלר, 'ענוחה' - בין עבודה למנוחה בעידן הדיגיטלי | עלי בוקשפן ואסא כשר, החלה ישירה של זכויות האדם על הכלל | תמי הראל בךשחר, השוואה כלפי מטה בחינוך | שרון חנס ויששכר (איסי) רוזן־צבי, 'חביעה ביוזמת הנתבע' | בל יוסף, אליה וקוץ בה: המעמד הנורמטיבי של יוזמות חקיקה | שי נ' לבאי, גלגל המזל: כיצד לחלק את קופת הפיצוי בתובענות ייצוגיות? | רתם רוזנברג־רובינס, עשרים שנה לתיקון סעיף 31 לחוק בתי המשפט: המשפט החוזר בישראל על פרשת־דרכים.

עיוני משפט נ (2)

עורכת ראשית: דפנה הקר. עורכים: גיא פריבר, דניאל קופילוב, שירי קטלן.

גד ברזילי, חוקתיות של בניין אומה, ביקורת הצדק המשפטי: הארה על מחקר וכתביה משפטיים בישראל | ברק מדינה ועשור ויצמן, המהפכה החוקתית או מהפכת זכויות האדם? על העיגון החוקתי של הנורמות המוסדיות | מנחם מאוטנר, 'עיוני משפט' בן ארבעים היש והאין | יפעת ביטון ולירון קנטי, בין הפרטה לפרט – תמורות פוליטיות ותמורות הנזיקית | דבר העורכים | איילת בלכר פריגת ורות זפרן, ארבעים (ומשהו) שנה של עיוני משפחה.

משפט צדק – ההליך הפלילי בישראל – כשלים ואתגרים

עורכים: אלון הראל, איילת כרמלי, דביר יוגב ודפני בר־נתן. עורך הסדרה: אסף לחובסקי.

אלון הראל, איילת כרמלי, דביר יוגב ודפני בר־נתן מבוא | יוני לבני עבריינות הצווארון הלבן בישראל: האם נעשה די? | ברק אריאל ועל לוי־אריאל התבוננות מחודשת במוסד ההרתעה ובדרכים ליצירת הרתעה יעילה | יואב מזא"ה תלונת שווא, הפגיעה בנילון והזכות לסעד | אורי וייס ויוסף זהר האם משחק עסקאות הטיעון הוא משחק סחיטה? | קנת מן סדר דין פלילי מנהלי: הסדרי טיעון, הרשעות שווא של אשמים ופיקוח שיפוט | סגל קוגוט, אפרת חקאק ואיתמר גלבז, מי מפחד מהבניית שיקול הדעת השיפוטי בענישה? על ערכאת הערעור ותיקון 33 | מראיינים: דביר יוגב ואלון הראל 'בפעם הראשונה הבנתי מה זה להיות כלום': ההליך הפלילי מנקודת מבטו של הנאשם - ריאיון עם אלי רייפמן | מראיינים: איילת כרמלי ואלון הראל ריאיון עם מיכאל מחפוד | מרים גור־אריה השפעתה של פניקה מוסרית על ההליך הפלילי בישראל: השלכות ואתגרים | ליאורה בילסקי בין הזכות לאמת לאונס במרמה | אבינעם כהן הסגת גבול: מעצר של מבקשי מקלט בשוליים המתרחבים של המשפט הפלילי | יורם שחר הרבה הגנות מתות והגנה הורגת אחת | ליאור ברשק ותום כוכבי כבוד האדם, שלטון החוק וזיכרונות מודחקים | ליה יונה ועידו קטרי "אחותי את לא פה לבד": חוויות של שונות מגדרית במערכת הענישה הפלילית | אסף הרדוף חומר מחשב, חומר למחשבה: מבט תכליתי באיסור החדירה לחומר מחשב | חיים יוסמנסקי איפה אלטרנטיבית של עברות ביטוי במרחב הסייבר | אהרן משניות מדד החוקתיות של המעצר המנהלי | דביר יוגב ואיילת כרמלי קבלת החלטות בוועדת שחרורים: מבט ביקורתי | גליה שניבויס האיסור הפלילי על מין ביחסי מרות בעבודה: בין הגנה על אוטונומיה לאסדרה של סמכות.

מעשי משפט ט(1) - החינוך המשפטי

עורכים ראשיים: פרופ' איסי רוזן־צבי, ד"ר הילה שמיר.

מאמרים באורך מלא

קרן גליק וקמילה מיכמן מבוא | דנקן קנדי חינוך משפטי כהכשרה להיררכיה (Legal Education As Training For Hierarchy) | ישי בלנק הגישה הביקורתית למשפט והחינוך המשפטי: היררכיה, זעם ומה הלאה? | ארנה בן נפתלי ועומס לאור הנדון: דין וחשבון לאקדמיה על נבוכותיו של החניך ק' | ורדית דמרי מדר לקרוא את פרירה בקליניקה | נטע זין, תמר כרמלי נץ ואיסי רוזן־צבי החלום ושברו – דפוסי אי-שוויון וריבוד בקרב בוגרי משפטים בישראל בפתח המאה העשרים ואחת | אורי אהרונסון המשפט מערכאות הדיון | דינה זילבר 'הימן דברים יפים ראו עיני': מחלקת הבג'צים כאתר של חינוך משפטי

פרספקטיבות על החינוך המשפטי

חיה גרשוני ורבקה לרנר גלימה צנועה | רביע אגבריה סטודנטים ערבים-פלסטינים בפקולטות ישראליות למשפטים: קריאה ביקורתית של החינוך המשפטי בישראל | ענת עובדיה רוזנר על תחרות, תוצאתנות וחינוך לאחריות חברתית | רועי קרייטנר הרפורמה בתכנית הלימודים בתל אביב: אחריות הפקולטה ואחריות הסטודנטיות והסטודנטים | דפנה ברק ארזי וזה שאינו יודע לשאול - על חינוך משפטי בעולם שבו לא ניתן לדעת הכול | דורי ספיבק ההיבט החינוכי בתפקיד השופט | אורית קמיר לצפות באירועים מבעד למשקפיים תיאורטיים | יפעת ביטון ללמד נזיקין מבלי לגרום נזק | ענת רודניצקי אפקט מצנן? היוזמות לפיקוח על החופש האקדמי והשפעתן על התוכניות הקליניות בבתי הספר למשפטים

צילום: ריבי טל

טל

הפקולטה למשפטים
ע"ש בוכמן
אוניברסיטת תל אביב

